

Gwiazda wieloporowata *Myriostoma coliforme* (With.: Pers.) Corda w Polsce

Myriostoma coliforme (With.: Pers.) Corda in Poland

MARCIN STANISŁAW WILGA, MIROŚLAW WANTOCH-REKOWSKI

M. S. Wilga, al. Wojska Polskiego 48/1, 80-268 Gdańsk, e-mail: wilga47@wp.pl

M. Wantoch-Rekowski, ul. Kołobrzeska 56 A/12, 80-394 Gdańsk, e-mail: grzyby@hotmail.com

ABSTRACT: The new locality of *Myriostoma coliforme*, one of the rarest species macromycetes recorded in Poland is described. Also information about other previously known Polish localities, habitat preferences of this taxon and its basidiocarp morphology are given.

KEYWORDS: macromycetes, Phalales/Geastraceae, law protection, rare and threatened species, western Poland

Gwiazda wieloporowata *Myriostoma coliforme* (With.: Pers.) Corda należy do królestwa grzybów Fungi, gromady grzybów podstawkowych Basidiomycota, klasy podstawczaków Basidiomycetes, rzędu sromotnikowców Phallales i rodziny gwiazdoszowatych Geastraceae. Jest jedynym przedstawicielem rodzaju *Myriostoma* (Index Fungorum; Gumińska, Wojewoda 1985; Wojewoda 2003). W starszych polskich opracowaniach była wymieniana jako wieloporek gwiazdzisty (np. Gumińska, Wojewoda 1985).

Na kontynencie europejskim, z wyjątkiem obszarów położonych na południe od Alp, gatunek ten jest bardzo rzadki i w następstwie tego został umieszczony w wykazie zawierającym 33 najbardziej zagrożone gatunki macromycetes Europy (Dahlberg, Croneborg 2003). Został również uwzględniony na listach grzybów zagrożonych w kilku północno- i środkowoeuropejskich krajach, m.in.: w Austrii, Belgii, Niemczech, Holandii, Słowacji, Szwecji i w Czechach (Dermek 1988, Dörfelt 1985, Gerhardt 2006, Wojewoda 2003). W Wielkiej Brytanii gatunek ten jest uważany za wymarły – Ex (Evans, Kibby 2004).

Wilga M. S., Wantoch-Rekowski M. 2014. Gwiazda wieloporowata *Myriostoma coliforme* (With.: Pers.) Corda w Polsce. – Acta Bot. Cassub. 13: 55-59.

W Polsce gwiazda wieloporowata jest gatunkiem bardzo rzadkim, objętym ścisłą ochroną prawną (Rozporządzenie... 2014). Znajduje się także na czerwonej liście grzybów, gdzie przyznano mu kategorię gatunku wymierającego – E (Wojewoda, Ławrynowicz 2006).

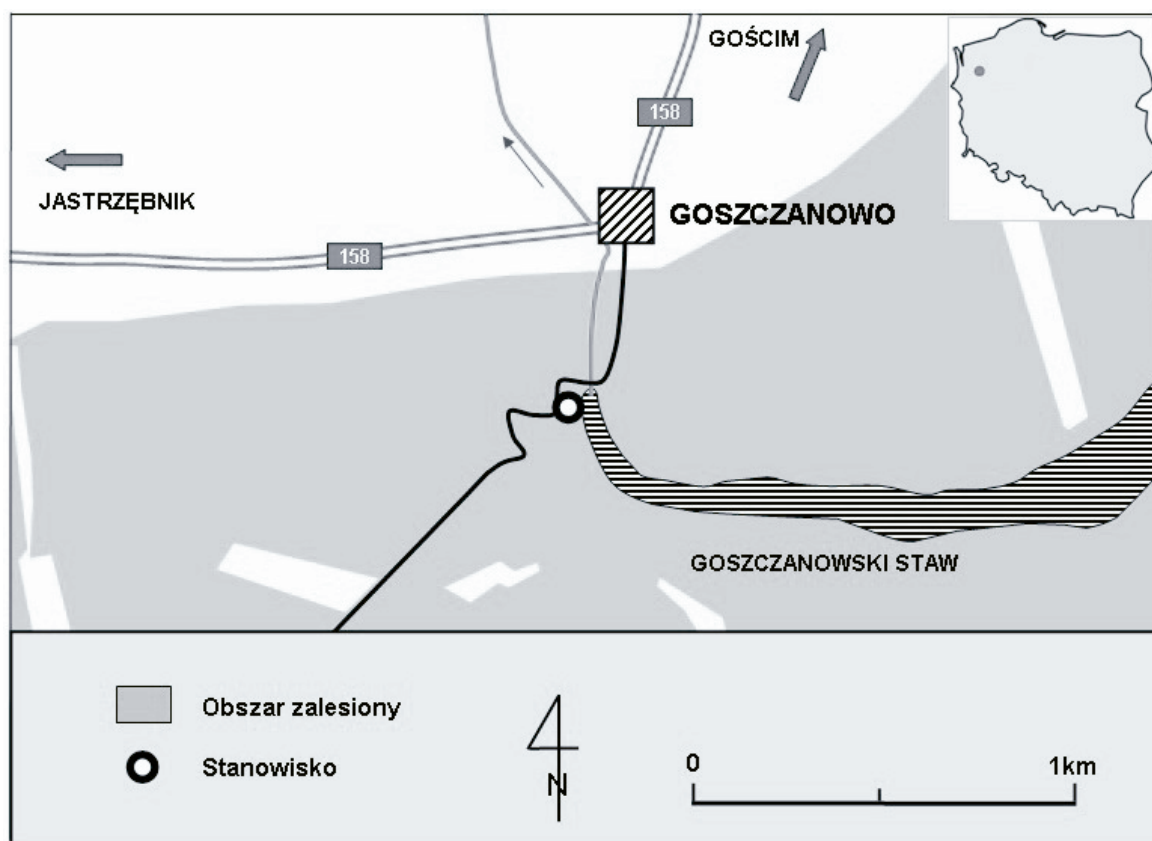
Gwiazda wieloporowata preferuje gleby piaszczyste i miejsca dobrze nasłonecznione, zwłaszcza na wybrzeżach mórz (Evans, Kibby 2004), ale także wyrasta wśród krzewów, gdzie jej owocniki pojawiają się pojedynczo lub w nielicznych skupieniach (Rudnicka-Jeziarska 1991). Dahlberg i Croneborg (2003) podali, że stanowiska grzyba mogą znajdować się w lasach łęgowych z udziałem wierzby białej *Salix alba* oraz topoli białej *Populus alba*, rosnących w dolinach dużych rzek. Według Gerhardta (2006) gwiazda wieloporowata występuje w lasach liściastych, na glebach piaszczystych, w suchych i ciepłych regionach. Dermek (1988) podał, że grzyb ten jest związany z robiniami, a według Lohmeyer i Künkele (2006) preferuje on także głogi *Crataegus* spp.

Gwiazda wieloporowata należy do naziemnych saprotrofów, tworzy owocniki od września (niekiedy już od czerwca) do listopada, o średnicy 5-8 cm, barwy szarawej lub brązowawej; za młodu są one kuliste, z trójwarstwowym ektoperydium i jednowarstwowym endoperydium, a średnica rozwiniętego owocnika może wynosić nawet 25 cm, zwykle nie przekracza 10 cm. Po dojrzeniu owocników egzoperydium pęka na 4-14 (najczęściej 8) ramion. W kulistym, odsłoniętym endoperydium tworzą się ujścia zarodników w formie wielu drobnych otworów w liczbie od kilku do 30, a samo endoperydium podtrzymywane jest przez 8-31 kolumnowatych trzonek – szyjek. Zarodniki są okrągławe, jasnobrązowe, o średnicy ok. 4-5 μm , graniasto urzeźbione (brodawki), bez pory rostkowej, a ich wysyp jest barwy brązowej. Wraz z brodawkami zarodniki mogą osiągnąć średnicę 11 μm . Włósnia o krótkich strzępkach, na ogół nierozgałęziona, często pokryta jest niskimi kolczastymi wyrostkami (Gumińska, Wojewoda 1985; Rudnicka-Jeziarska 1991).

W Polsce *Myriostoma coliforme* znana jest z zaledwie kilku stanowisk. Gumińska i Wojewoda (1985) podają okolice Torunia jako rejon jej występowania. Rudnicka-Jeziarska (1991) cytuje trzy stanowiska: Strychy na Pomorzu Zachodnim – za Mallochem (1936), okolice Olsztyna i okolice Torunia – za Zabłocką i Zabłockim (1951). W okolicach Torunia została stwierdzona także współcześnie przez Ceynowę-Giełdoń (2000) oraz Pawłowskiego i Adamską (2008). Kolejne doniesienie dotyczy Wielkopolski: pięć owocników znaleziono na piaszczystej ziemi w łągu z robiną akacjową, na terenie podworskiego parku w Poznaniu-Radojewie (Kujawa, Gierczyk 2007, 2011; Zychła 2007).

Opisane poniżej nowe stanowisko gwiazdy wieloporowatej zostało znalezione podczas grzybobrania i towarzyszących mu badań terenowych, prowadzonych w ramach Krajowego Złotu Miłośników Grzybów: GOSZCZANOWO 2013. Zostało ono stwierdzono w pobliżu Goszczanowa, położonego w woj. lubuskim, powiat strzelecko-drezdeński, gmina Drezdenko, kwadrat ATPOL BC60, GPS: N 52.720646° – E 15.615349° (ryc. 1). Teren ten jest zarządzany przez Regionalną

Dyrekcję Lasów Państwowych w Szczecinie, nadleśnictwo Karwin i leśnictwo Bukowo – oddz. 216b.

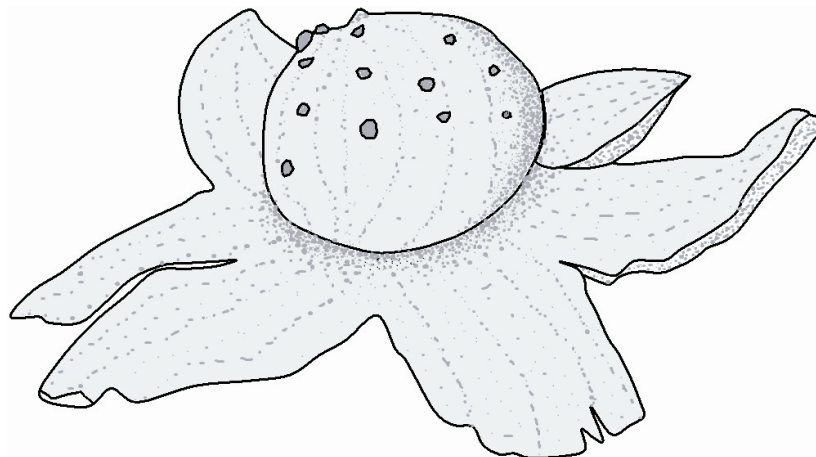
Ryc. 1. Położenie stanowiska *Myriostoma coliforme* w pobliżu Goszczanowa

Fig. 1. Location of site with *Myriostoma coliforme* in the vicinity of Goszczanowo

Znaleziono dwa dojrzałe owocniki o średnicy ok. 7 oraz 5 cm, odspojone od swojego podłoża (leg. M. Wantoch-Rekowska, 27.09.2013; det. M.S. Wilga & M. Wantoch-Rekowski, 27.09.2013); wyrosły one w pobliżu przystani wodnej, tuż przy leśnym dukcie prowadzącym po zachodniej stronie Goszczanowskiego Stawu (ryc. 2).

Zbiorowisko nawiązuje do nadbrzeżnego łągu z udziałem olszy czarnej *Alnus glutinosa*, z domieszką buka zwyczajnego *Fagus sylvatica* i dębu szypułkowego *Quercus robur*. Po stronie drugiej duktu rośnie młodnik, zdominowany przez robinie akacjową *Robinia pseudacacia*, przechodzący następnie w młodnik składający się z sosny zwyczajnej *Pinus sylvestris*. Owocnikom gwiazdy wieloporowatej towarzyszyły dwa owocniki gwiazdosza rudawego *Gaeastrum rufescens* oraz kilka okazów *Tarsetta cf. catinus*. Na powierzchni próchnicznej gleby, powstałej na piaszczystym podłożu, zalegało sporo szczątków organicznych (liście, martwe drewno). Sporządzono bogatą dokumentację fotograficzną.

Gwiazda wieloporowata preferuje obszary ciepłe i dobrze nasłonecznione, położone na lekkich piaszczystych glebach (np. Gumińska, Wojewoda 1985;

Ryc. 2. Owocnik gwiazdy wieloporowatej *Myriostoma coliforme* na badanym stanowisku (Rys. M.S. Wilga na podstawie własnej fotografii)

Fig. 2. The fruit body of *Myriostoma coliforme* at the studied locality (drawn by M.S. Wilga on the basis of his own photograph)

Rudnicka-Jeziarska 1991; Wojewoda 2003). Tymczasem na stanowisku w rejonie Goszczanowa owocniki wyrosły w miejscu cieniastym i wilgotnym – na brzegu akwenu, na glebie próchnicznej i zasobnej w ściółkę, w towarzystwie szeregu gatunków drzew liściastych, m.in. olszy czarnej, buka zwyczajnego, dębu szypułkowego i bardzo licznej robinii akacjowej. Zychła (2007) opisał podobne nietypowe dla tego gatunku siedlisko w Poznaniu-Radojewie, na którym znalazł owocniki *M. coliforme*.

Ochrona nowego stwierdzonego stanowiska grzyba jest problematyczna, bowiem na brzegu Goszczanowskiego Stawu, gdzie występuje, znajdują się stanowiska wędkarskie i miejsce jest mocno wydeptywane oraz zaśmiecane.

Literatura

- CEYNOWA-GIEŁDOŃ M. 2000. *Myriostoma coliforme* Corda – jeden z najrzadszych grzybów Polski – nadal w Toruniu. – *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 56(3): 94-96.
- DAHLBERG A., CRONEBORG H. 2003. 33 threatened fungi in Europe. Complementary and revised information on candidates for listing in Appendix I of the Bern Convention T-PVS (2001) 34 rev 2. Council of Europe, Strasbourg, p. 14.
- DERMEK A. 1988. *Grzyby znane i mniej znane.* – PWRiL, Warszawa, p. 382.
- DÖRFELT H. 1985. *Erdesterne, Geastraceae und Asteraceae.* – Die Neue Brehm-Bücherei. A. Ziemsen Verl. Wittenberg Lutherstadt, p. 108.
- EVANS S., KIBBY G. 2004. *Kieszonkowy atlas grzybów.* – Wyd. Solis, Warszawa, p. 246.
- GERHARDT E. 2006. *Grzyby – wielki ilustrowany przewodnik.* – KDC – Klub Dla Ciebie, Warszawa, p. 616.
- GUMIŃSKA B., WOJEWODA W. 1985. *Grzyby i ich oznaczanie.* PWRiL, Warszawa, p. 455.
- INDEX FUNGORUM. Genus *Myriostoma*. [<http://www.indexfungorum.org/names/Names.asp>; data dostępu 1.10.2013.]

- KUJAWA A., GIERCZYK B. 2007. Rejestr gatunków grzybów chronionych i zagrożonych. Część II. Wykaz gatunków przyjętych do rejestru w roku 2006. – Przegł. Przyr. 18(3-4): 3-70.
- KUJAWA A., GIERCZYK B. 2011. Rejestr gatunków grzybów chronionych i zagrożonych. Część IV. Wykaz gatunków przyjętych do rejestru w roku 2008. – Przegł. Przyr. 22, 1: 17-83.
- LOHMEYER T.R., KÜNKELE U. 2006. Grzyby. Rozpoznawanie i zbieranie. – Parragon Books Ltd, UK, p. 223.
- MALLOCH A. 1932. Erdsterne im Kreis Schwerin (Warthe). – Abh. Ber. Naturw., Abt. Grenz. Gres. Erforsch. Pflege Heimat (E. V.) 11: 125-127, Schneidemühl.
- PAWŁOWSKI B., ADAMSKA E. 2008. Nowe, najliczniejsze w Polsce stanowisko gwiazdy wieloporowatej *Myriostoma coliforme* (Dicks.) Corda w Toruniu. – Chrońmy Przyr. Ojcz. 64, 2: 70-77.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów. – Dz. U. z 2014 r. poz. 1408.
- RUDNICKA-JEZIERSKA W. 1991. Grzyby (Mycota). Podstawczaki (*Basidiomycetes*). Purchawkowe (*Lycoperdales*), tęgoskórowe (*Sclerodermatales*), pałeczkowe (*Tulostomatales*), gniazdnicowe (*Nidulariales*), sromotnikowe (*Phallales*), osiakowe (*Podaxales*). – W: KOCHMAN J., NOWAK J., SIEMIŃSKA J., SKIRGIEŁŁO A. (red.). Flora Polska. Rośliny zarodnikowe Polski i Ziemi Ościennych. Instytut Botaniki PAN, Kraków: 85-86.
- SPECIES FUNGORUM. CABI datasets [<http://www.speciesfungorum.org>, data dostępu 1.10.2013].
- WOJEWODA W. 2003. Checklist of Polish larger Basidiomycetes. Krytyczna lista wielkoowocnikowych grzybów podstawkowych Polski. – W: MIREK Z. (red.). Biodiversity of Poland. Vol. 7. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, 812 ss.
- WOJEWODA W., ŁAWRYNOWICZ M. 2006. Red list of the Macrofungi in Poland. Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych w Polsce. – W: MIREK Z., ZARZYCKI K., WOJEWODA W., SZELAĞ Z. (red.). Red list of Plants and Fungi in Poland. Czerwona lista roślin i grzybów Polski. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków: 53-70.
- ZABŁOCKI J., ZABŁOCKA W. 1951. Wnętrzniaki Polskie (*Gasteromycetes*). – Stud. Soc. Sc. Tor. Sec. D 1, 2: 1-22.
- ZYCHLA M. 2007. Nowe dla Polski stanowisko *Myriostoma coliforme* (With.: Pers.) Corda w podworskim parku w Poznaniu-Radojewie. – Bad. Fizjogr. Pol. Zach. B. 56: 49-51.